

ĮSITRAUKIMĄ Į ATRANKINĖS VĖŽIO PATIKROS PROGRAMAS DIDINANČIŲ INTERVENCIJŲ VEIKSMINGUMAS

Vertinimo vadovas Gediminas Guntarskis

Atsakinga vykdytoja Vilma Vetrenkienė

Vertinimo laikotarpis 2023 m. balandžio–spalio mėn.

Pagrindimas. Sergamumas piktybiniais navikais ir mirtingumas nuo navikinių susirgimų yra vienos aktualiausių problemų sveikatos srityje. Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, vidutiniškai vienas iš keturių Europos gyventojų per savo gyvenimą susirgs vėžiu, Vakarų Europoje ši dalis jau siekia vieną iš trijų. Higienos instituto Sveikatos informacijos centro duomenimis, piktybiniais navikais sergančių asmenų kasmet daugėja, o piktybiniai navikai išlieka viena iš dažniausių mirties priežasčių. O dalyvavimo vykdomose atrankinės vėžio patikros programose dažnis, nors ir palaipsniui didėja, nesiekia rekomenduojamų 70–80 proc. tikslinės populiacijos.

Vertinimo tikslas – atlikti mokslinių publikacijų apžvalgą apie intervencijų, skatinančių gyventojus dalyvauti atrankinės vėžio patikros programose ir didinančių sveikatos raštingumą apie atrankinės vėžio patikros programas, veiksmingumą.

Vertinimo klausimai:

1. Kokios intervencijos veiksmingai skatina gyventojus dalyvauti vykdomose atrankinės vėžio patikros programose?
2. Kokios intervencijos veiksmingai didina gyventojų raštingumą apie atrankinės vėžio patikros programas?

Medžiaga ir metodai. Mokslinių publikacijų paieška buvo atlikta duomenų bazėse *PubMed*, *Cochrane*, *ResearchGate* ir *MDPI*. Į šią apžvalgą įtrauktos 2010–2023 m. anglų kalba publikuotos sisteminės apžvalgos, kuriose vertintas intervencijų, skatinančių gyventojus dalyvauti atrankinės vėžio patikros programose ir didinančių sveikatos raštingumą apie atrankinės vėžio patikros programas, veiksmingumas. Duomenys iš sisteminių apžvalgų analizuoti taikant aprašomąją analizę.

Rezultatai. Iš viso rastas 2 181 straipsnis. Atmetus besidubliuojančius ir įtraukimo kriterijų neatitinkančius straipsnius, į apžvalgą įtraukta 12 sisteminių apžvalgų. Nustatyta, kad intervencijų veiksmingumas atskiruose tyrimuose ir tarp skirtingų tikslinių grupių reikšmingai skyrėsi. Didžioji dalis tyrimų vertino intervencijas, skatinančias dalyvavimą prevencinėse programose, o sveikatos raštingumą apie prevencines programas vertino mažiau nei pusė į apžvalgą įtrauktų publikacijų. Nustatyta, kad:

1. dalyvavimą veiksmingai padidino skirtingų tipų intervencijos. Didžiausią statistinį reikšmingumą didinant dalyvavimą atrankinės vėžio patikros programose parodė prieinamumo didinimo (galimybė atlikti prevencinius tyrimus namuose, mažesni suvaržymai atliekant tyrimus, pagalba gyventojams, norintiems gauti konsultacijas telefonu ir užregistruoti patikrai) bei kvietimo dalyvauti ir priminimo intervencijos (daugiakomponentės intervencijos, kurias sudarė suasmeninti laiški, telefono skambučiai ir priminimai);
2. raštingumą apie atrankinės patikros programas veiksmingai padidino daugelis vertintų intervencijų. Didžiausią statistinį reikšmingumą parodė elektroninėmis žiniasklaidos priemonėmis (pvz., socialiniais tinklais) ir interaktyviomis multimedijos priemonėmis vykdomos intervencijos.

Daugiau informacijos gali suteikti Higienos instituto Visuomenės sveikatos technologijų centro Technologijų vertinimo skyriaus vadovė Jonė Jaselionienė el. paštu jone.jaselioniene@hi.lt.